

Игрите-драматизации възникват в недрата на сюжетно-ролевите игри, явява се нейна разновидност и често се осъществява в нейните рамки или я обслужват. Същевременно в нея се забелязват някои черти, типични за игрите с открити правила. За разлика от ролевата игра, играта-драматизация не отразява обобщено действията на изобразявания персонаж и възпроизвежда типично за него. При това не като непосредствено подражание, като имитиране, а като творчески сътворено върху основата на едни или други изходни представи на детето. Същественото за детето е не толкова самото изобразяване на персонажа, чиято роля е полето, колкото това как го прави, доколко съвършено го прави. Тези особености на играта произтичат от спецификата на решаваните в тях задачи, съобразно с появилите се нови потребности у детето. При игрите-драматизации те са свързани с акцентирането върху специфично човешкото в обществените, субект - субектни взаимоотношенията на хората: тяхната нравствена същност и моралните правила и норми, които го регулират. Ето защо в игрите-драматизации на преден план – така, както е във всяка драма – е някакъв нравствен конфликт, сблъсък между доброто и злото. Задачата е да се овладеят човешките способности за неговото преодоляване; способности, които са съобразени с всеобщите нравствени правила и норми. Описал и последните форми на предучилищната игра, Леонтиев сам си задава въпроса явяват ли се те истински степени в развитието на детската игра?

Защото на лице има един факт – едни и същи игри могат да се наблюдават в различни възрасти. Обяснението, според Леонтиев, е в различния смисъл, който имат те за децата: при малките – преди всичко действието, после – външните социални отношения и социалната йерархия, а в края на предучилищната възраст – вътрешните социални отношения; моралните и висшите емоционални моменти. В разсъжденията на Леонтиев около този пример има три важни момента.

Първо: от голямо значение е възрастта на тези деца. По-горе бе разкрита закономерността в изменението на характера на игровото действие в границите на предучилищната възраст – с играчка, с предмет заместител, с част от собственото тяло, с изобразителен жест, назовано с дума.

Второ: Леонтиев сам илюстрира едно излизане вън от рамките на собствената си теория. Защото наистина дълбоката същност на играта не може да бъде достигната, ако не и се признае онова, което Кант призорливо отбелязва: “Играта е ценна само по себе си, не само като средство”.

И трето: следвайки пътя на Леонтиев за уточняване на смисъла на едни и същи игри при различните възрасти.

Най-напред относно “разликата” в мотивацията тя произтича преди всичко от несъвсем точната представа на Леонтиев, че “играта не е продуктивна дейност, нейният мотив не е в резултата, а в самото съдържание на действието. На второ място за прехода от обобщеното пресъздаване на персонажа към типичното. Най-напред самият Леонтиев си противоречи и разстоянието между двете противоположни твърдения е точно дванайсет страници “Когато детето играе, то не подражава даже на някое свое, собствено конкретно действие, то не драматизира, не предава особено характерно за даденото действащо лице; и в своите игрови действия, и в своите отделни игрови операции то възпроизвежда типичното, общото. В това, между другото се състои и качествената разлика между възпроизвежданото в играта и истинската драматизация. Относно третия довод на Леонтиев, че в игрите-драматизации е съществено как се възпроизвежда персонажът? Но този въпрос е въпрос и на сюжетно-ролевата игра – от момента когато тя стане съвместна. Защото, ако детето в ролята на лекар не играе “както трябва”, неговото поведение има или същия разрушаващ ефект за сюжетно-ролевата игра, както нарушението в пресъздаването на конкретен герой от игрите-драматизации, или твърде важни последици за самото дете, защото то се отстранява от играта. И да не забравяме: именно игровите качества, игровата култура и компетентност са определящи при избора на съиграч и относно положението на детето в йерархията на групата. Погледът към игрите-драматизации от страна на драмата носи нови възможности за уточняване на същността и предназначението ѝ. Обосновката на такъв подход е в това, че се поставят особени изисквания при подбора на литературни произведения, които ще драматизират, като те трябва да притежават черти, които ги сближава с драмата като вид литература.

С оглед на това, целесъобразно е да се уточни следната разлика между сюжетно-ролевата игра и играта-драматизация: докато в основния поток на претворяване при сюжетно-ролевата игра човекът, “възрастният се явява пред детето преди всичко откъм своите функции” и по-точно – като професия, длъжност, социална роля, в играта-драматизация той е преди всичко именно човек, носител на общочовешки и специфични човешки качества, мисли и преживявания, действия и постъпки – и затова присъщи и на самото дете. Така, чрез игрите-драматизации, и в това е нейното предназначение, и основание за обособяване, и обяснение за зараждането и взаимното преливане между нея и сюжетно ролевата игра, детето получава възможността да разшири качествено прехода между себе си и възрастните, защото към професионално-функционалната плоскост се прибавя обобщено-човешката личност. Ясно е, че когато героите са животни или дори фантазни образи, те са носители на общочовешки и специфично-човешки функции, качества, мотиви и преживявания.

Ето това качествено своеобразие на игрите-драматизации трябва да се има предвид когато се използва като форма на организация и педагогическо средство и когато се ръководи към нейното съзряване като собствена и самостоятелна дейност на децата.

Тъй като “техническите въпроси около игрите-драматизации са подробно разработени, необходимо е само да се прибави един обобщен модел на последователността при разгръщането на въздействието на игрите-драматизации, създаден по аналогия с един по-частен.

Формите на предпоставки и по-нататъшно задълбочаване на осмислянето на:

- резултатите от чувствения контакт с обекта – усещания, възприятия, емоции и чувства, като единство от познавателно-информативни и рефлексивно-оценъчни елементи от чувствен характер;

- резултатите от теоретичното осмисляне – констатации и оценки;

- резултатите от вътрешносубектната реакция – без насоченост към обекта и водеща до изменение на убежденията, идеалите и вкуса;

- резултатите от вътрешносубектната реакция с ориентация към обекта – интереси и цели;

- резултатите от цялостното субективизиране с насоченост към творческо пресъздаване, т.е. равнището на вътрешните подбуди към обективизиране – замисъл, идея, план и програма.

Тази насочваща схема може да се използва от учителя при планиране на работата по драматизиране на всяко едно произведение, като се започне от неговия подбор и се стигне до претворяването от децата, отначало под ръководството на учителя, а после и

самостоятелно.

Друг съществен, а неразглеждан проблем е за обратното въздействие на игрите-драматизации върху развитието на сюжетно-ролевите игри. Засега само е общопризнато, че игрите-драматизации се зараждат в недрата на сюжетно-ролевата игра. Разглеждани и двете като собствени, свободни и самостоятелни дейности, това действително е така. Но играта-драматизация се използва като форма, средство, много по-рано от този момент, когато детето започне да вижда зад функциите, професиите, социалните роли и длъжностите общочовешкото и личностното в техните изпълнители. Тук е необходимо да се припомни, че в отделните от Лисина форми на общуване на детето с възрастния, “извънситуативно-личностната”, т.е. тази, която е породена от интереса на детето към възрастния като представител и носител на общочовешки качества, се появяват към 5-6-та година. Следователно, първо трябва да се отчита въздействието на игрите-драматизация върху измененията на съдържанието на сюжетно-ролевите игри, т.е. по посока на прехода от пресъздаване на действията към претворяване на отношенията. За да се уточни още едно обратно въздействие, спомагащо за разгръщането на собствената и самостоятелната сюжетно-ролева игра, необходимо е да се анализира установеният факт, че за децата, особено от I група, играта-драматизация е много по-трудна. За това има обяснение например в твърдението на Саморукова, че предварителното задаване на сюжета и ролите приближава игрите-драматизации към игрите с готови правила. Именно в това отношение е второто въздействие върху сюжетно-ролевите игри. Защото още недораснало до правилата, произтичащи от предварителната определеност на сюжетното развитие, действията и взаимоотношенията на героите, детето е въввлечено в тяхното изпълнение, то е принудено да ги изпълнява, да не забравяме, когато някой вид игра се използва от учителя като форма и средство, ръководната роля, контролът и оценката са негови. Така или иначе, заради участието в играта и интереса към действието в игровия процес, детето овладява все повече своето поведение и го подчинява на правилото. И вече като овладяно учение го пренася в самостоятелна сюжетно-ролева игра, т.е. то се развива към игра с правила.

Така в цялостния процес на разгръщане на игровата дейност, чрез последователното и закономерно изменение в актуалните потребности, социалните ситуации, установки и класове решавани задачи, в психиката на детето настъпват множество съществени изменения по посока на овладяването на обществено-историческия опит на човечеството. Формират се редица психични новообразувания, някой от които осигуряват прехода към новия възрастов етап, а други имат непреходно значение и влизат в **“златния фон на зрялата човешка възраст”**.

